

ZET DE EXTRA GELDEN IN VOOR INTERVENTIES
MET EEN DUURZAAM EFFECT

Professionaliseren voor blijvend beter onderwijs

Met het Nationaal Programma Onderwijs wordt in twee en een half jaar tijd € 8,5 miljard extra geïnvesteerd in het onderwijs om verdere vertraging en achterstanden van leerlingen te voorkomen en om opgelopen vertraging en achterstanden waar mogelijk zo snel mogelijk in te halen. Daarbij horen maatregelen om ervoor te zorgen dat interventies duurzaam effect hebben. In dit artikel zetten we mogelijke interventies op een rij en zoomen we in op het effect van professionalisering van leraren.

TEKST SABINE KOKEE I.S.M. KLAAS BELLINGA, DIRECTEUR E-LEARNING WIZARD.
ILLUSTRATIES FREEPIK

Er is geen ruimte om niets te doen. Daarover is het Nationaal Programma Onderwijs (NPO) heel duidelijk. Elke school wordt gevraagd in een eigen School Programma de gekozen interventies uit te werken op basis van een menukaart met bewezen effectieve interventies. Deze menukaart is naar verwachting in april beschikbaar.

COACHEN VAN LERAREN

Interventies die verkend werden zijn bijvoorbeeld verlengde onderwijstijd, *High Dosage Tutoring* (voor taal en rekenen), coaching van leraren, ouderbetrokkenheid en maatregelen gericht op metacognitie en zelfregulatie. In dit artikel zoomen we in op het coachen van leraren. Elke interventie valt of staat immers met de kwaliteit van de leraar. Dat bepaalt nog altijd de kwaliteit van het onderwijs.

Coaching van startende leraren is inmiddels algemeen geaccepteerd en opgenomen in de cao als introductie en begeleiding met een bijzonder duurzaamheidsbudget van 40 uur per jaar. We

vinden het doorgaans vanzelfsprekend dat leraren zich in deze fase van hun loopbaan professioneel verder bekwamen en hun pedagogische en didactische vaardigheden ontwikkelen. Hierna volgt een fase waarin deze vaardigheden worden uitgebouwd, maar na zo'n vijftien jaar vermindert bij ongeveer de helft van de leraren de motivatie om zich verder te professionaliseren.

ERVAREN LERAREN

Ervaren leraren investeren jaarlijks minder uren in scholing dan hun startende collega's. Dit terwijl volgens sommigen de pedagogisch-didactische vaardigheid bij leraren na het twintigste beroepsjaar geleidelijk lijkt te dalen (Van de Grift, Van der Wal, & Torenbeek, 2011). In een veranderend onderwijslandschap, en zeker nu een brede groep leerlingen leerachterstanden heeft, is het echter van belang dat alle leraren zich blijven ontwikkelen.

MEEST EFFECTIEVE INTERVENTIES

Onderzoeksinstituut *LEARN!* is door NRO en OCW gevraagd om een inventarisatie te maken van de eerste subsidieaanvragen

Het Nationaal Programma Onderwijs in 5 stappen.

(eerste lockdown) en op basis van een korte literatuurreview de verwachte effectiviteit hiervan in kaart te brengen. Uit deze inventarisatie (augustus 2020) blijkt dat aanvragen in de eerste tranche vooral gericht waren op verlengde schooldagen, ondersteuning tijdens schooluren en een vakantieschool voor leerlingen met een taal- of rekenachterstand en leerlingen die voorwaardelijk over zijn gegaan.

Uit de literatuurreview blijkt dat de 'werkzame elementen' van al deze interventies op hoofdlijnen vergelijkbaar zijn, namelijk het aantal uren onderwijs per leerling, deelname van de doelgroep (en samenwerking met ouders / aanbieden van incentives om deelname te garanderen), inhoud en structuur van het programma, gekwalificeerde leraar, groepsomvang en aansluiting op het reguliere curriculum en de instructie in de klas. De voor- en nadelen van dit soort interventies zijn door *Learn!* in kaart gebracht.

Leraarprofessionalisering behoort, samen met een-op-eenbegeleiding en peer tutoring, tot de meest effectieve interventies om leerachterstanden tegen te gaan. Dit resulteert ook in een langetermijneffect omdat de basiskwaliteit van het reguliere onderwijs verbetert, voor alle leerlingen.

PROFESSIONALISERING LERAREN

Een passende keuze voor interventie kan dus het versterken van de basiskwaliteit van het reguliere onderwijs door verdere professionalisering van leraren zijn. Nascholing is vaak gericht op het versterken van het pedagogisch-didactisch handelen waarbij juist nu het omgaan met de grotere verschillen tussen kinderen in een klas centraal kan staan. Nu er veel op leraren afkomt, kan de team-scholing hier specifiek op gericht worden, waarbij het team on-

dersteund kan worden met direct toegankelijke scholing zoals een online bibliotheek of e-learningacademie die ze kunnen gebruiken als naslagwerk of om gericht aanvullende scholing te volgen. Net als bij leerlingen onderling zal ook de 'leerachterstand' van leraren verschillen en kunnen zij zich naar eigen inzicht scholen in bijvoorbeeld pedagogische, didactische of ICT-vaardigheden.

De huidige coronasituatie vraagt nog altijd om aanvullende programma's voor het verzorgen van onderwijs op afstand of het versterken van de digitale geletterdheid van leraren. In deze optie wordt geïnvesteerd in de vaardigheden van leraren om onderwijs te combineren met afstandsonderwijs thuis en in de hardware en software (inclusief online lespakketten en remediërend aanvullend materiaal). Ook het betrekken van ouders in een meer online-samenleving vergt nieuwe vaardigheden van leraren. Ten slotte spelen leraren een belangrijke rol in het stimuleren van de ontwikkeling van executieve en sociale vaardigheden van leerlingen en hun motivatie om te leren. Juist nu een eventuele schoolsluiting of het niet naar school mogen komen met een (mogelijke) coronabesmetting van leerlingen meer zelfstandigheid vereist.

WAT WERKT?

Uit een overzichtsstudie blijkt dat scholing gericht op het pedagogisch-didactisch handelen van leraren kan bijdragen aan betere adaptieve klassikale instructie; dergelijke instructie draagt bij aan betere prestaties van de leerlingen (Slavin et al., 2009). Ook nascholing van leraren in het aanleren of bevorderen van specifieke vaardigheden (zoals leesvaardigheden) zorgen voor betere leerprestaties van leerlingen op dat specifieke gebied (Slavin et al., 2011).

Inhaalprogramma's	Voordelen	Nadelen	Tips in de uitvoering
Een-op-eenbegeleiding (intensieve, individuele begeleiding door de leraar, onderwijsassistent of een externe begeleider onder schooltijd)	Grote effectiviteit.	Hoge kosten. Veel personeel nodig. Langere duur nodig voor blijvend effect.	Geef concrete, opbouwende feedback. Duur van de interventie: de effecten in de hogere groepen van het PO blijven pas behouden als interventies doorgaan na het eerste leerjaar; met name voor jongere leerlingen is continuïteit belangrijk. Het inzetten van onderwijs-assistenten blijkt voor PO-leerlingen bijna even effectief als het inzetten van leraren.
Remedial Teaching in kleine groepjes (vaak aan 2 tot 5 leerlingen gedurende 30 tot 40 minuten per dag, vaak door de eigen leraar)	Lagere kosten dan een-op-eenbegeleiding. De groepsomgeving creëert mogelijkheden voor leerlingen om van elkaar en van de leraar te leren.	Duurder dan klassikale aanpakken. Minder effectief dan een-op-eenbegeleiding. Effect afhankelijk van de kwaliteiten van de leraar.	Hoe kleiner de groepen, hoe effectiever. Bied leerlingen actief de mogelijkheid om van elkaar te leren. Pas de instructies aan op de behoeften van de leerlingen.
Aanvullende materialen (zoals adaptieve online programma's)	Leerlingen kunnen werken in hun eigen tempo. Effectief als aanvulling op het reguliere onderwijsprogramma. Lage kosten. Geen fysieke begeleiding nodig.	Online programma's verliezen hun effectiviteit wanneer ze lang worden ingezet vanwege verminderde motivatie. Minder effectief bij leerlingen met een leerachterstand.	Houd rekening met ICT-vaardigheden van de leerlingen (en ondersteun eventueel). Sluit zoveel mogelijk aan op het niveau en de voorkennis van de leerling en het bestaande curriculum. Bied een gestructureerd programma met voldoende spelelementen aan (met name voor jongere leerlingen belangrijk).
Zomerschool (of vakantieschool. Bijvoorbeeld voor het inhalen van taal- en rekenachterstanden of sociaal-emotionele ontwikkeling)	Effectief in tegengaan zitten-blijven voor voortgezet onderwijs.	Effecten voor basisschool-leerlingen lijken beperkt. Effecten van korte duur. Naar langetermijneffecten van zomerscholen is meer onderzoek nodig. Veel voorbereidingstijd. Tekort aan gekwalificeerde leraren. Deelnemers moeilijk te werven en motiveren.	Zet gekwalificeerde leraren in waar mogelijk. Kies voor zomerscholen met een duur van minimaal 10 dagen in aaneengesloten weken. Werk in kleine groepen. Bied uitdagend onderwijs dat aansluit op specifieke leerachterstanden van de leerlingen en het schoolse curriculum. Zorg voor speelse elementen en/of andere belonende aspecten (zoals excursies) om deelname te motiveren.
Professionalisering leraren (gericht op pedagogisch-didactisch handelen)	Grote effecten.	Geen nadelen.	 Tip van de redactie: Denk behalve aan coaching en bijeenkomsten ook aan e-learning. Veel scholen hebben daar het afgelopen coronajaar goede ervaringen mee opgedaan.
Versterken ouderbetrokkenheid (o.a. het aanmoedigen van ouders om hun kinderen te ondersteunen bij lezen of huiswerk)	Effectief voor jongere en oudere leerlingen.	Kleine effecten op leerprestaties van WVE- en PO-leerlingen. Lastig om ouders te betrekken die geen fijne ervaring hebben met de school.	Werk met ervaren trainers. Stimuleer een 'klik' tussen trainer en ouders. Houd rekening met de normen en waarden van ouders. Benadruk regelmatig het belang van betrokkenheid van ouders. Bied flexibele trainingen, in overleg met ouders ingepland.
Ondersteuning onder schooltijd (zoals kleinere klassen en werken in groepjes op vergelijkbaar niveau)	Meestal in eigen klas (vertrouwde omgeving). Leerlingen blijven onderdeel van de groep en minder kans op stigmatisering. Lage kosten. Langetermijneffecten.	Hogere belasting/werkdruk voor leraren. Leraren moeten beschikken over de juiste kennis en vaardigheden.	Zet gekwalificeerde leraren in waar mogelijk.

Verlengde schooldag (één of meerdere dagen per week)	Effectief wanneer aanbod heel specifiek is gericht op leerling-behoeften.	Effecten klein of afwezig voor de meeste programma's (zeker in Nederland). Hoge kosten. Doelgroepen, met name in het VO, moeilijk te bereiken.	Maak programma's zoveel mogelijk op maat en focus op specifieke achterstanden. Combineer programma's gericht op schoolse vakken met elementen voor het stimuleren van sociaal-emotionele vaardigheden.
Peer tutoring (door tutor van dezelfde leeftijd of door een oudere leerling)	Kan onder en na schooltijd. Stimuleert samenwerken binnen of tussen groepen in de school. Goedkoop.	Effecten minder groot voor jongere kinderen.	Organiseer begeleiding door gekwalificeerde leraar. Match tutor-tutees op geslacht waar mogelijk. Kies voor korte programma's (< 10 weken). Bied een gestructureerd programma met ruimte voor beloningen. Betrek ouders waar mogelijk bij het programma.

VOOR- EN NADELEN INHAALPROGRAMMA'S

In het aangehaalde onderzoek van *Learn!* wordt een samenvatting gegeven van de voor- en nadelen van het soort inhaalprogramma's waar in de eerste tranche vaak voor gekozen is. Deze samenvatting is overgenomen in de tabel op de vorige pagina en hierboven, inclusief tips voor de uitvoering.

KWALITEIT LERAAR EN AFSTEMMING

Wat opvalt in dit overzicht is dat bij veel interventies het succes afhangt van de kwaliteit van de leraar en dan met name ook van de kwaliteit van de afstemming op de specifieke behoeften van de leerling. Ook in een onderzoek van het Centraal Planbureau (2018) naar bewezen (in)effectieve maatregelen tegen leerachterstanden in het primair onderwijs wordt het voor de klas zetten van een goede leraar genoemd als een van de meest effectieve manieren om leerachterstanden weg te werken.

Leraren verschillen in effectiviteit en ervaring maakt een leraar beter. Coaching kan learning on the job versnellen. Zo vinden Bressoux et al. (2009) effect van coaching van beginnende leraren op de leerprestaties van hun leerlingen. Excellente cognitieve vaardigheden van de leraar (zoals een masterdiploma of specifieke vak-kennis over bijvoorbeeld de zaakvakken) leveren echter geen extra leerprestaties op bij leerlingen. Wat wel werkt, is het verhogen van de leerlinginteractivaardigheden (sensitief en responsief omgaan met leerlingen) van leraren. Dit heeft een aantoonbaar effect op de leerprestaties van leerlingen. Studies tonen aan dat leraren deze vaardigheden kunnen ontwikkelen als collega's hun lessen observeren en daar feedback op geven gedurende een langere periode. Dit is extra effectief als de collega's samen werken aan de ontwikkeling van specifieke vaardigheden. Ondersteuning met een ruim cursusaanbod in een eigen en altijd toegankelijke online academie kan het effect versterken.

INZET ONDERWIJSASSISTENTEN

In het rapport van het Centraal Planbureau wordt de inzet van onderwijsassistenten (klassenassistent of leraarondersteuner) ook genoemd als effectieve manier om leerachterstanden te verminderen. De studie van Andersen et al. (2020) toont aan dat vooral onderwijsassistenten die veel onderwijsinhoudelijke taken verrichten effect hebben. Als zij enkel de leraar ontlasten met niet-onderwijsinhoudelijke taken (waardoor de leraar meer tijd heeft voor onderwijsinhoudelijke taken) levert dit geen leerwinst op (Gerber & Finn, 2001).

Na 20 jaar dalen de pedagogisch-didactische vaardigheden van leraren.

KWALITEIT LERAAR DOORSLAGGEVEND

Op het moment van het ter perse gaan van dit nummer van PO Management is de 'menukaart' met effectieve interventies van OCW nog niet bekend. Maar een inventarisatie van eerdere onderzoeken naar interventie op leerachterstanden laat zien dat de kwaliteit van de leraar een essentiële rol speelt in het succes van de interventies. Coaching en verdere professionalisering van het team zou dus zeker een belangrijke plek moeten hebben in het School Programma om te zorgen dat de gekozen maatregelen ook een duurzaam effect hebben. Want ook vóór corona waren er leerlingen met een leerachterstand en hadden we te maken met kansongelijkheid. Door óók in te zetten op de professionalisering van de leraar realiseren we met dit eenmalige extra budget blijvend beter onderwijs.

Bronnen

- Andersen, S.C., Beuchert, L.V., Nielsen, H.S., & Thomsen, M.K. (2020). The Effect of Teacher's Aides in the Classroom: Evidence from a Randomized Trial. *Journal of the European Economic Association*, 18(1), 469-505.
- Bressoux, P., Kramarz, F., & Prost, C. (2009). Teachers' training, class size and students' outcomes: Learning from administrative forecasting mistakes. *The Economic Journal*, 119(536): 540-561.
- Centraal Planbureau (juni 2018). *Bewezen (in)effectieve maatregelen tegen leerachterstanden in het primair onderwijs*.
- Gerber, S.B., Finn, J.D., Achilles, C.M., & Boyd-Zaharias, J. (2001). Teacher Aides and Students' Academic Achievement. *Educational Evaluation and Policy Analysis*, 23(2): 123-143.
- Kortekaas-Rijlaarsdam, A.F., Turkeli, R., de Vries, N., Ehren, M.C.M., & Meeter, M. (14 augustus 2020). *Effectiviteit van inhaal- en ondersteuningsprogramma's om onderwijsachterstanden in te halen: een eerste overzicht van internationale en Nederlandse literatuur*. Onderzoeksinstituut Learn!, VU.
- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (17 februari 2021). *Nationaal Programma Onderwijs: steunprogramma voor herstel en perspectief*.
- Moraal, E., de Vries, S., & van Veen, K. (2020). De relatie tussen schoolvisie, schoolcultuur en professionaliseringsactiviteiten van ervaren docenten. *Pedagogische Studiën*, 97(6), 403-419.
- OECD (2009). *Creating Effective Teaching and Learning Environments: First Results from TALIS*. Parijs: OECD.
- Slavin, R.E., Lake, C., Davis, S., & Madden, N.A. (2011). Effective programs for struggling readers: A best-evidence synthesis. *Research Review*, 6(1), 1-26.
- Torenbeek, M., & Peters, V. (2017). Explaining attrition and decreased effectiveness of experienced teachers: A research synthesis. *Work*, 57(3), 397-407.
- Van de Grift, W.J.C.M., Van der Wal, M., & Torenbeek, M. (2011). Ontwikkeling in de pedagogische didactische vaardigheid van leraren in het basisonderwijs. *Pedagogische Studiën*, 88(6), 416-432.

Lerarenacademie
Blij in je vak!

e-learning wizard

Kies voor een eigen academie met **200+** e-learningcursussen!

Scan mij!

Kies voor compleet

- Een online academie in de eigen huisstijl
- Ruim 200 e-learningcursussen
- Volop keuze voor het héle team
- Voeg ook de eigen scholingsbijeenkomsten toe
- Online kennis delen met collega's
- Inclusief ondersteunende workshops en coaching

Een complete eigen academie voor slechts 199 euro per deelnemer per jaar.
Kijk op e-learningwizard.nl voor meer informatie of bel: 0596 - 85 54 51.